

הפרחחים, הפחד בפני המפקד ריכך את הקשוחים ביותר (כדברי נורמן מיילר בספרו "הערומים והמתים": "הפחד מפני המפקד חייב להיות יותר גדול מאשר מפני האויב; זה סודו של החייל הטוב"). אחר כך הוזכרה המקהלה המזכרת ב"בוקר טוב", בעמידת דום, מסודרים לפי הסמן הקדמי. בגיל שש. תמונה זו לא תפתיעה אף אחד, שגדל בגרמניה בין שתי המלחמות. המנטאליות של מגרש תרגילי השדה הייתה טבועה בדמו של כל אחד ואחד. יראת הכבוד לכפתור הנוצץ לא ראתה דבר חריג בנביחת פקודה, להסתדר לפי הסמן הימני, on the double.

אחרי שהושגה המידה הדרושה של טמטום וחרדה בכיתה, יכול היה המורה לעבור לסדר היום. ראשית כל התחיל במפקד; הוא הקריא את שמות התלמידים לפי הא"ב וציפה שיענה ב"כאן" בקול רם וברור. הילדים מצדם לא הבינו כל כך מה רוצים מהם וקבלו את קריאת שמם כאיום נוסף. בשנים הראשונות מפקד הנוכחות נערך כל בוקר (כשלעצמו דבר הכרחי בכיתה של 60 ילדים). זה לקח כמה ימים עד שתורגלו במשימה. ביום הראשון לא הוחל עוד בלימודים ממש, וכעבור שתיים הכיתה שוחררה.

בימים ההם עוד היה מקובל, בכיתה הראשונה, להשתמש בלוח צפחה ובחרט. עיפרון ומחברת באו בשלב מאוחר יותר. לוח הצפחה היה מקווקו והיה צריך להכניס את האותיות לתוך הקווים המיועדים, שלושה קוים לכל שורה, שניים במרחק צר לאות הקטנה ושורה רחבה שלישית לאות הגדולה. למדו לכתוב ולקרוא באופן מקביל, הכתיבה הייתה באותיות כתב ולא דפוס, ובסגנון הגותי (gothic). לקרוא למדו מחוברת למתחילים, בה הופיעו האותיות בכתב ובדפוס, בצדן של תמונות אסוציאטיביות. אני חושב שגרמניה הייתה הארץ היחידה באירופה, להוציא את יוון ורוסיה כמובן, שלא השתמשה בלעדית באות הלטינית. הכתיב הגותי לעצמו מסורבל, ופי כמה לילד שמתחיל לכתוב. האות הראשונה שלמדנו הייתה עניין מסובך, מורכב משלושה קוים, מעלה - מטה - מעלה, ולא לשכוח את הנקודה, בערך כך: // . ולא די בזה: הקו היורד חייב היה להיות יותר עבה מהקו העולה - דבר שהפך את הכתיבה לציור במקום לאמצעי תקשורת פשוטה ומהירה. (בשנים לאחר מכן בתי הספר לא הסכימו לשימוש בעט הנובע, משום שבו לא היה ניתן להדגיש את הבדלי עובי הקווים). אם מתקדמים הלאה בא"ב, מגיעים למשל לאותיות g או G, שדרשו כבר התמחות קליגרפית. מי שזוכר תווים: בסולם minor המפתח המסולסל הוא G גותית. הקפדה מיוחדת ניתנה להבדלי גובה של האותיות הקטנות ביחס לאותיות הגדולות. הקריאה - מרוץ מכשולים; ההקלה הייתה בזה, שילד ממוצע ידע כעבור זמן קצר את הטקסט בעל פה ויכול היה בשעת צרה להעמיד פנים. לכתובה ולקריאה, ולכל שטחי הלימוד בכלל, היו חוקים, והיו חייבים למלא אחריהם. לאכיפת החוק שימש אמצעי עתיק ימים: קנה הגומא.

המקל סימל את ההוראה. סמכות הענישה הגופנית של ילדים (איני זוכר עד איזה גיל), ניתנה להורים ולמורים על פי החוק. היו ארצות בהן היה קיים עונש הלקאה עבור עבירות מסוימות; ארצות המערב הנאורות הענישו כך ילדים במושבותיהן מעבר ליס. אבל גם בחיק המשפחה, וקודם כל בבית הספר, מכות נחשבו כחלק מהחינוך. המכות היו חלק מתהליך ההוראה. נענשה לא רק עבירה אלא גם אי ידיעה והייתה חלק בסולם הציונים. מעבר למיקום בספסלי הכיתה, הציון לגנאי לנכשלים היה מודגש במקל. כשלון במבחנים, בעל פה ובכתב, אי עשיית שעורי בית, כתב יד בלתי קריא, כל אלה היו ברי עונשין, לא פחות ממעשה קונדס, התפרעות והפרת משמעת וסדר רגילים מצד ילדים פורקי-עול. לכל מורה היו שיטות ענישה משלו, אם כי העונש עצמו היה ממוסד במידה מסוימת. היו מורים שקראו לנאשם קדימה לקבלת המכה, היו אלה שרשמו את הנידונים ועם תום השיעור העמידום בתור לקבל את המגיע להם. לעומת העונש עמד השכר. הוא התבטא במיקום התלמידים בספסלי הכיתה: שורה ראשונה (קדמית), מקום ראשון, היה העילאי, שורה אחרונה (אחורית) מקום אחרון הציון הנמוך ביותר. ההקפצה ממקום למקום הייתה בשיעור - הצלחה או כשלון באיות, בחשבון, בכתיב, השאירו את התלמידים בתנועה מתמדת (בתיכון הציון לשבח או לגנאי נרשם ביומן הכיתה).

היו גם שיטות שונות בשימוש במקל. לבנים היה מקובל להרביץ על הישבן, מכה אחת, אם לא היה מקרה חריג. לבנות, מסיבות צניעות, הכו על כף היד, דבר מכאיב הרבה יותר שמוע לפעמים מהנענשת להמשך